

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys —
Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry
Suojelusihteeri Hanna-Maija Kehvola
Annankatu 29 A 16
00100 Helsinki
suojelusihteeri@tringa.fi

Helsingin kaupungin Kirjaamo
Kaupunkisuunnittelulautakunta
helsinki.kirjaamo@hel.fi

Asia: Muistutus Helsingin yleiskaavaehdotuksesta

Muistutuksen antaa: Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys — Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry (rek.nro 116.353, 2825 jäsentä vuoden 2015 lopussa). Tringa ry:n tarkoituksena on edistää ja kehittää lintuharrastusta, lintujen- ja luonnonsuojelua sekä toimia alueensa lintuharrastajien ja tutkijoiden yhdyssiteenä. Yhdistyksen toiminta-alue on Helsinki ja sen ympäristö (entinen Uudenmaan maakunta sekä Sipoo entisellä Itä- Uudellamaalla).

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys Tringa ry on tutustunut Helsingin yleiskaavaehdotukseen ja lausuu siitä mielipiteenään seuraavaa.

Päähuomiot

Tringa ry on huolissaan yleiskaavaehdotuksessa esitetystä luonto- ja virkistysalueiden laajamittaisesta rakentamisesta. Toteutuessaan yleiskaava heikentäisi Helsingin luonnon monimuotoisuutta ja vähentäisi samalla mahdollisuuksia virkistykseen ja luontoharrastuksiin. Tringa vaatii kaavaan seuraavia keskeisiä muutoksia:

- Yleiskaava tulee ratkaista tavalla, joka ei heikennä kaupungin luonnon monimuotoisuutta ja asukkaiden virkistysmahdollisuuksia. Tämä tarkoittaa, että rakentamisessa tulee keskittyä jo rakennettujen alueiden kehittämiseen ja merkittävä osa viheralueille osoitetuista rakennusmerkinnöistä tulee poistaa.
- Vanhankaupunginlahden lintuvesi -Natura-alueen ja sen suojavyöhykkeen luontoarvoja ei saa vaarantaa. Rakentamisvaraukset tulee poistaa Viikin pelloilta, Pornaistenniemestä ja muilta lahtea ympäröiviltä alueilta. Vanhankaupunginlahden suojelualue tarvitsee ympärilleen riittävän suojavyöhykkeen, joka estää linnuston ja muun luonnon monimuotoisuuden heikentymistä.
- Luonnonsuojelun esittäminen erillisellä teemakartalla ei ole lainmukainen ratkaisu. Vaikka teemakartan luonnonsuojelualueet on yleisissä kaavamääräyksissä määrätty oikeusvaikutteisiksi, syrjii valittu linja edelleen kaavoituksen peruseriaatteita eri intressien yhteensovittamisesta. Monimuotoisuuden suojelu on tuotava oikeusvaikutteiselle kaavakartalle tasavertaisena rakennettavien alueiden kanssa. Kartalle on merkittävä myös muut tärkeät luontokohteet, kuten maakunnallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti tärkeät lintualueet.
- Kaavakartan yleispiirteinen esitystapa vesittää yleiskaavan ohjausvaikutuksen asemakaavoitukselle. Yleiskaavassa on tarpeen hyödyntää selkeitä rajoja, jotta kaavan ohjausvaikutus asemakaavoituksessa toteutuisi myös luonnon suhteen. Selkeä esitystapa parantaisi myös asukkaiden ja muiden kaavan osallisten mahdollisuuksia osallistua kaavaprosessiin. Yleiskaavaehdotus ei myöskään noudata maakuntakaavan tavoitteita luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä.

Yleistä

Uusi yleiskaava keskittyy osoittamaan huomattavaa lisärakentamista viheralueille heikentäen sekä luontoarvoja että asukkaiden virkistysmahdollisuuksia. Tringa katsoo, ettei tämä vastaa maankäyttö- ja rakennuslain yleiskaavalle antamia sisältövaatimuksia, joiden mukaan yleiskaavassa tulee ottaa huomioon myös luonnonarvojen vaaliminen sekä virkistysalueiden riittävyys. Yleiskaavaehdotus pyrkii paikoin tuomaan rakentamista jopa voimassaolevan maakuntakaavan virkistysalueille ja jättää siten huomioitta maakuntakaavan tavoitteet. Esimerkiksi Pornaistenniemessä ja Pikkukosken pohjoispuolella maakuntakaavassa virkistysalueeksi merkittyä aluetta on osoitettu rakentamiseen.

Kaavakartan tulisi olla esitystavaltaan huomattavasti selkeämpi. Liian yleispiirteinen ja tähän asti tuntematon pikseleihin perustuva esitystapa heikentää kaavan ohjausvaikutusta alemman tason suunnitteluun ja samalla vaikeuttaa asukkaiden ja muiden osallisten edellytyksiä ottaa kantaa maankäytön suunnitteluun. Yleiskaava on laadittu esitystavaltaan jopa maakuntakaavaa yleispiirteisemmäksi, vaikka maakuntakaavan tulee lain mukaan nimenomaan ohjata alemman tason suunnittelua.

Yleiskaavaehdotuksen esitys määrätä teemakartan luonnonsuojelualueet yleisissä kaavamääräyksissä oikeusvaikutteisiksi ei ole lainmukainen eikä riittävä ratkaisu. Menettelystä ei ole aikaisempia oikeustapauksia ja on riski, että syntyy ristiriitoja oikeusvaikutukset saavan kaavakartan ja kaavamääräysten kanssa. Kaavan esitystapa on pikseleiden ansiosta epämääräinen ja jättää siten enemmän tulkinnanvaraa asemakaavoittajalle, jonka tavoitteena on rakentamisen järjestäminen eikä eri intressien yhteensovittaminen. Tringa painottaa, että ohjausvaikutuksien on oltava yksiselitteisiä yleiskaavassa. Tringa katsoo, että monimuotoisuuden suojelu on tuotava varsinaiselle kaavakartalle tasavertaisena rakennettavien alueiden kanssa. Suojelualueiden lisäksi Helsingissä on myös muita luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä alueita, jotka tulee osoittaa kaavakartassa ja turvata arvojen säilyminen kaavamääräyksiin. Näitä ovat mm. maakunnallisesti tärkeät lintualueet (Ellermaa 2010).

Yleiskaava tähtää kokonaisuudessaan yhä urbaanimpaan kaupunkirakenteeseen. Kuitenkin myös virkistyskäytön kannalta olennaista on sekä helposti saavutettavien lähiviheralueiden että laajojen luonnontilaisten ympäristöjen säilyminen.

Yleiskaavan linnustovaikutukset ja vaikutusten lieventäminen

Yleiskaavaehdotus aiheuttaisi toteutuessaan merkittäviä haittoja erityisesti linnustoon. Kaavan luontovaikutusten arvioinnin mukaan linnustoon kohdistuisi kohtalaisia ja toteuttamisen jälkeen jopa suuria haittavaikutuksia (Ojala ym. 2011). Yleiskaavan myötä Helsingin luontoympäristöt vähenisivät merkittävästi, mikä tuhoaisi lajien elinympäristöjä. Samalla asukasmäärän voimakas kasvu lisäisi virkistyskäyttöä ja liikennettä, mikä heijastuisi negatiivisesti lintulajistoon erityisesti herkällä saaristo- ja kosteikkoalueilla. Monin paikoin voimakasta rakentamista ja muuta toimintaa on myös tuotu hyvin lähelle arvokkaita luontokohteita, mikä lisää haittavaikutusten todennäköisyyttä. On selvää, että kaavaa on muokattava huomattavasti, jotta linnustoon ja muihin luontoarvoihin kohdistuvia haittoja voidaan lieventää.

Kaavan luontovaikutustenarviointi keskittyy rakentamisesta johtuvaan elinympäristöjen vähenemiseen (Ojala ym. 2014). Näin ollen se ei ota tarpeeksi huomioon esimerkiksi lisääntyvästä virkistyskäytöstä ja veneilystä aiheutuvaa häiriötä. Vaikutustenarviointi ei lieventämiskeinoissaan myöskään lainkaan ota kantaa rakennusalueiden vähentämiseen luontokohteilta, vaikka tämä on keskeisin keino estää haittojen syntymistä. Tringa pitää vaikutustenarviointia puutteellisena ja pintapuolisena sekä alisteisena yleiskaavan rakennustavoitteille. Myös kaavaselostuksen luontovaikutusten arviointia koskevat luvut ovat pintapuolisia ja jopa luontoon kohdistuvia haittoja vähätteleviä. Tringa painottaa, että luontoselvitysten ja

vaikutustenarvioinnin tulee olla riittävät, jotta kaava täyttää lainsäädännön vaatimukset.

Tärkeät lintualueet ja niiden huomioiminen kaavaratkaisussa

Helsingissä sijaitsee lukuisia linnuston kannalta tärkeitä kohteita, jotka on sivuutettu kaavaratkaisussa. Tringa on selvittänyt osana Uudenmaan maakunnallisesti tärkeiden lintualueiden rajaamista Helsingissä sijaitsevat maakunnallisesti tärkeät lintualueet (MAALI-alue, Ellermaa 2010). MAALI-alueiden lisäksi Helsingissä on kaksi valtakunnallisesti tärkeää FINIBA-lintualueetta (Finnish Important Bird Area, Leivo ym. 2002), jotka on rajattu Birdlife Suomen ja ympäristöhallinnon yhteisessä hankkeessa. Nämä ovat Helsingin edustan luodot sekä Laajalahden-Viikin alue. Jälkimmäinen on myös kansainvälisesti tärkeä IBA-lintualue (International Bird and Biodiversity Area, Heath & Evans 2000). Helsingin edustalla on myös matalikkoja, jotka täyttävät Birdlife Internationalin kansainvälisesti tärkeän lintualueen kriteerit. Tuleva IBA-lintualue toimii maailmanlaajuisesti uhanalaisen allin muutonaikaisena levähdysalueena (rajaus liitteenä 1).

Tärkeät lintualueet on esitetty kaavan luontovaikutusten arvioinnin liitteenä (Ojala ym. 2014). Niitä ei ole kuitenkaan osoitettu kaavakartalla. Tringa katsoo, että edellä mainitut lintualueet tulee merkitä varsinaiseen kaavakarttaan käyttämällä luo-merkintää ja turvaamalla arvot kaavamääräyksellä.

Tringa huomauttaa, että kaavaehdotuksessa olevan pikaraitiotien ohjeelliseen merkintään tulee lisätä täsmennys, että tarkemmassa suunnittelussa tulee turvata Helsingin edustan luodot -FINIBA-alueen linnustoarvot. Käytännössä tämä tarkoittaa, että silta tulee Kruunuvuorenselällä linjata siten, ettei se kulje kahden FINIBA-alueeseen kuuluvan luodon kautta. Tringa pitää siltasuunnitelmaa kyseenalaisena myös siksi, että sen varjolla oikeutetaan metsäisen saaristoakselin (Vartiosaari, Ramsinniemi) rakentaminen.

Edellä mainittujen maakunnallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti tärkeiden lintualueiden ohella kaupungissa on useita muita tärkeitä lintualueita, jotka tulee selvittää ja huomioida kaavatyössä. Esimerkiksi Niskalan pelloilla sekä Vuosaaren täyttömäellä on lähes maakunnallisesti tärkeitä lintualueita (Ellermaa 2010). Tringa huomauttaa, että yleiskaavatasoisen suunnittelun yhteydessä on huomioitava ja turvattava myös kunnallisesti merkittävät kohteet.

Vanhankaupunginlahden ympäristön rakentaminen

Linnuston kannalta kriittinen kohde on Viikki-Vanhankaupunginlahden suojelualue, jonka luontoarvot ovat uhattuina useiden lisärakentamissuunnitelmien vuoksi. Tringa katsoo, että rakentamisvaraukset lahden ympäristöstä tulee kokonaan poistaa. Viikintien etelä- ja pohjoispuolella sijaitsevat pellot ovat tärkeitä muuttolintujen ruokailu- ja levähdyspaikkoja ja tukevat siten oleellisesti Natura-alueen arvoja. Lisäksi pellot sijaitsevat kansainvälisesti tärkeän IBA-lintualueerajauksen sisäpuolella. Kaavan Natura-arvioinnin mukaan peltoala vähenisi kaavaehdotuksen myötä jopa 17 prosenttia (Ramboll Oy 2015). Myös Pornaistenniemeen sekä Herttoniemen ja Hallainvuoren metsiin on osoitettu rakentamista, mikä toteutuessaan kaventaisi Natura-alueen puskurivyöhykettä. Voimakas lisäys asutuksessa alueen ympärillä lisäisi myös virkistyskäyttöpainetta, joka osaltaan vaikuttaisi heikentävästi alueen luontoarvoihin. Tringa katsoo, että Vanhankaupunginlahden suojavyöhykkeelle suunniteltu rakentaminen tulee kokonaisuudessaan lopettaa, sillä se heikentää Natura-alueen arvoja ja sen luonnontilan ennallistamista.

Tringa on aiemmassa Viikinrannan asemakaavasta antamassaan lausunnossa 2.4.2012 (liite 2) esittänyt Natura-alueen suojavyöhykkeen käsittelemistä siten, että se tukee luonnon monimuotoisuuden lisäämistä sekä alueen säilymistä koskemattomana. Lausunnossa esitetyt periaatteet on sisällytettävä yleiskaavaan.

Tringa muistuttaa, että Vanhankaupunginlahden luonto- ja linnustoarvoja on heikennetty jo vuosikymmenien

ajan. Vantaanjoki ja alueella sijainneet vedenpuhdistamot ovat rehevöittäneet ja samentaneet lahtea voimakkaasti, mikä on vaikuttanut epäsuotuisasti linnustoon. Ympäristön rakentaminen on lisännyt liikkumista alueella ja kaventanut puskurivyöhykettä kosteikon ympärillä. Lintualuekokonaisuuteen ja IBA-rajaukseen kuuluneet Taka-Viikin pellot on osittain hävitetty rakentamalla. Lopputuloksena suuri osa luontaisesta kosteikosta on jäänyt rakentamisen alle. Muuttuneen maankäytön seurauksena Vanhankaupunginlahden alueelta on jo hävinnyt useita lajeja, kuten ruskosuohaukka, joka tarvitsee nimenomaan laajoja kosteikkoja.

Alueen heikentyminen näkyy myös siten, että Viikki-Vanhankaupunginlahden Natura-alueen suojelutavoitteita ei ole saavutettu. Tilanteessa, jossa Natura-alueen suojeluarvot ovat jo ennestään heikentyneet, ei uusia rakennushankkeita voida hyväksyä. Luontodirektiivin ja luonnonsuojelulain asiaan liittyviä veloitteita tuleekin tulkita Vanhankaupunginlahden osalta erittäin tiukasti. Luontodirektiivin 6 artikla rajoittaa kansallista toimivaltaa Natura-alueiden suhteen, mistä syystä ns. Natura-arvioinnin on oltava asianmukainen ja sen tulosten perusteella tehtävien maankäyttöratkaisujen ja -vaihtoehtojen on torjuttava Natura-alueiden heikentäminen (92/43/ETY).

Tringa katsoo, että alueen mittavien luontoarvojen säilyttämisen tulee olla ensisijainen tavoite yleiskaavaratkaisussa. Vanhankaupunginlahtea ympäristöineen tulee kehittää suojelun ja virkistyskäytön pohjalta.

Muu viheralueiden rakentaminen

Vanhankaupunginlahden ohella myös kaikki muu viheralueiden ja metsien häviäminen ja pirstoutuminen on linnuston kannalta haitallista. Vartiosaassa ja Ramsinniemessä rakentaminen tuhoaisi alueella pesivän metsälintulajiston elinympäristöt sekä heikentäisi muuttolintujen reittinään käyttämää metsäistä yhteyttä Vuosaaresta kohti Santahaminaa ja merta (Ellermaa 2013). Tringa katsoo, että Vartiosaaren rakentamisesta tulee kokoaan luopua ja aluetta kehittää ennen kaikkea luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja virkistyskäytön näkökulmista.

Myös Keskuspuiston kaventamisesta tulisi luopua, sillä alueen rakentaminen heikentäisi tärkeän virkistysalueen ja ekologisesti arvokkaan luontoalueen laatua. Malmin lentokentän rakentaminen tulisi niin ikään supistamaan luonto- ja virkistysalueita. Tringa toteaa, että lentokenttä on itsessään tärkeä elinympäristö monille lintulajeille, kuten äärimmäisen uhanalaiselle heinäkurpalle, jolle alue tarjoaa muuтонаikaisen levähdys- ja mahdollisen pesimäpaikan. Kentän ympäröivät metsät ovat myös arvokkaita elinympäristöjä, joissa pesii runsas metsälintulajisto. Tringa toteaa, että luonto- ja virkistysarvojen kannalta paras ratkaisu on säilyttää kenttä ympäristöineen nykyisellään.

Luontovaikutusten arvioinnin mukaan Mustavuoren metsäalueella metsäpinta-ala pienenesi selvästi, mikä vaikuttaisi erityisesti laajoja metsäalueita vaativiin lajeihin sekä petolintuihin (Ojala ym. 2014). Tringa katsoo, että rakentamisvarauksia alueen ympäristössä tulee tarkistaa ja samalla huomioida Natura-arvioinnissa esitetyt lievennystoimet, joilla Mustavuoren lehto- ja Östersundomin lintuvedet Natura-alueelle kohdistuvia haittoja voidaan vähentää (Ramboll Oy 2015).

Yllä mainittujen alueiden lisäksi Helsingissä on monia muita luontokohteita, joiden elinympäristöt kaventuivat tai muuttuivat selkeästi. Arvokkaita luontokohteita on yksilöity luontojärjestöjen yhteisessä arvometsäaloitteessa. **Tringa esittää rakentamisvarausten poistoa kaikilta Helsingin arvometsät-esityksen SL- ja luo- kohteilta sekä laajoilta luonto- ja virkistysalueilta (<http://helsinginmetsat.fi/about/>).**

Saariston virkistyskäytön lisääminen

Tringa esittää huolensa myös Helsingin saaristoluonnon puolesta. Yleiskaavassa merellinen virkistys on nostettu yhdeksi kantavaksi teemaksi ilman, että vaikutuksia on arvioitu riittävästi. Lisääntyvä merialueiden ja saarten virkistys- ja matkailukäyttö johtaisi lisääntyvään liikenteeseen ja muuhun toimintaan, mikä aiheuttaa suoraa häiriötä pesiville lajeille ja levähtäville muuttolinnuille.

Tringa muistuttaa, että tärkeillä pesimäluodoilla virkistäytyminen lintujen pesimäaikaan johtaa automaattisesti luonnonsuojelulain rikkomiseen, sillä ihmisen saapuminen saariin karkottaa linnut pesiltään ja johtaa pesintöjen tuhoutumiseen. Virkistyskäytön ja toiminnan olisi kokonaisuudessaan parempi kohdistua enemmän sisäsaaristoon kuin ulommille merialueille. 'Elävä saaristo' tavoitteena uhkaa mitätöityä ilman pesimäluotojen suojelua ja asiallista vaikutusarviota.

Helsingin edustalla on monia hyvin tunnettuja ja arvokkaita linnustokohteita, kuten suojeltuja luotoja. Saaristossa sijaitsevat myös maakunnallisesti tärkeät MAALI-alueet Santahamina sekä Suomenlinnan luodot ja Harakka, kansallisesti tärkeä FINIBA-alue Helsingin edustan luodot sekä ehdotus uudeksi kansainvälisesti tärkeäksi IBA-lintualueeksi (liite 2). Tärkeät lintualueet tulee osoittaa kaavakartassa luo-merkinnällä.

Lopuksi

Tringa katsoo, että kaupungin kehittäminen tulee tapahtua tavalla, joka noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ja mahdollistaa arvokkaiden luontoympäristöjen säilymisen. Helsingissä olennaista on nähdä pitkän ajan kehityskulku, jossa kaupungin viheralueita on rakennettu ja otettu muuhun käyttöön jo aiemmin.

Kokonaisuus, jossa luonto- ja virkistysalueista merkittävä osa hävitetään, ei vastaa tasapuolista kestävän kaupungin kehittämistä. Urbaani asuminen tarvitsee vastapainokseen riittävästi viheralueita, jotka vastaavat kasvavaan virkistyskäytön kysyntään ja jakavat samalla virkistyskäytöstä kohdistuvaa painetta laajemmalle vähentää näin luontoon kohdistuvia häiriöitä. Helsingin rikas ja monimuotoinen luonto on kaupungin vetovoimatekijä, jota ei ole syytä uhrata lyhytnäköisen kaavoituksen ja asukastavoitteiden täyttämiseen, kun rakentamiseen soveliaita alueita on toisaalla.

Tringa muistuttaa, että Suomi on sitoutunut pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen Biologista monimuotoisuutta koskevan YK:n yleissopimuksen (The United Nations Convention on Biological Diversity CBD) osapuolena. Lisäksi Tringa huomauttaa, että uusimman uhanalaisarvioinnin mukaan Suomen lintulajeista jo kolmasosa on uhanalaisia (Tiainen ym. 2015). Huolestuttava uhanalaistumiskehitys ja sitoumukset monimuotoisuuden turvaamisesta vaativat ottamaan luontoarvot entistä paremmin huomioon myös kaupungin maankäytön suunnittelussa.

Tringa ry pyytää kirjallista vastinetta muistutuksen huomioimisesta ylläolevaan osoitteeseen.

Helsingissä tammikuun 29. päivänä 2016
Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys —
Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry

Jukka Hintikka
Puheenjohtaja

Lähteet

- Ellermaa, M. 2010. Maakunnallisesti tärkeät lintualueet ja niiden tunnistaminen Uudellamaalla. *Tringa* 37. - 38.: 140 – 174.
- Ellermaa, M. 2013. Merkittävät lintujen lento- ja muuttoreitit Uudenmaan länsipuoliskolla. – *Tringa* 40 (2): 51–60.
- Heath M. F. & Evans M. I. (toim.) 2000. Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation. 2 vols. BirdLife Conservation Series No. 8. BirdLife International, Cambridge, UK.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M., ja Virolainen, E. 2002. Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. BirdLife Suomen julkaisuja Nro 4. Suomen graafiset palvelut, Kuopio. 142 s.
- Neuvoston direktiivi (92/43/ETY) luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta
- Ojala, T., Kiiski, J., Mustajärvi, K., Surakka, H., Saarivuo, E., Sapanen, S., Torri, K., Känkänen, R. & Lintinen, O. 2014. Luontovaikutusten arviointi. Helsingin yleiskaava. Ramboll Oy. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:39.
- Ramboll Oy. 2015. Natura-vaikutusten arviointi. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2015:2.
- Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. & Valkama, J. 2016: Suomen lintujen uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Bird Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 49 s.

Liitteet

- Liite 1. Rajausehdotus uudeksi kansainvälisesti tärkeäksi lintualueeksi Helsingin ja Espoon edustalla (tuleva Espoo-Helsingin matalikot IBA-lintualue)
- Liite 2. Mieli-pide Viikinrannan alueen asemakaavan muutosluonnoksesta, *Tringa* ry 2012